

คณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ
สมัยประชุมที่ 67 วันที่ 3 – 21 กรกฎาคม 2560

รายงานสถานการณ์ปัญหาของสตรีในจังหวัดชายแดนใต้

เสนอร่วมกันต่อ

คณะกรรมการว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW)

โดย

มูลนิธิพัฒนาวัฒนธรรมและองค์การภาคประชาสังคมในจังหวัดชายแดนใต้

บทนำ

ภูมิหลังเกี่ยวกับการก่อความไม่สงบและการต่อต้านการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้

สรุปรวมข้อเสนอแนะ

ข้อที่ 2: กฎหมายภายในและมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

การเสียชีวิตและการบาดเจ็บของสตรี

กฎอัยการศึก การจับกุมตามอำเภอใจ การเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอ การบังคับบุคคลให้สาบสูญ และการตกเป็นเหยื่อ

ข้อเสนอแนะ

ข้อที่ 5: การจัดบทบาทหญิงชายแบบดั้งเดิม

การให้การศึกษาเรื่องสิทธิสตรี

สิทธิในความหลากหลายทางเพศ

ข้อเสนอแนะ

ข้อที่ 7: การจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีบนพื้นฐานของเพศสภาพในบทบาทสาธารณะและทางการเมือง

บทบาททางของสตรีในทางการเมือง และคณะกรรมการด้านการเมืองต่าง ๆ

การโจมตีสตรีที่ปกป้องสิทธิมนุษยชน

ข้อเสนอแนะ

ข้อที่ 12: การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอย่างเท่าเทียม

ประเด็นสุขภาพจิต

ข้อเสนอแนะ

ข้อที่ 15: ความเสมอภาคทางกฎหมาย

การเข้าถึงความยุติธรรมและการใช้กฎหมายอิสลาม

ข้อเสนอแนะ

สรุปรวมข้อเสนอแนะ

ข้อ 2

1. รัฐบาลต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกต่อการปกป้องสตรีและพลเรือนในสถานการณ์ความรุนแรง โดยการเจรจาสันติภาพอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลต้องดำเนินการให้มีการประกันว่าพื้นที่ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมปลอดภัยจากความรุนแรง รัฐบาลต้องประกันว่าทั้งกองกำลังเจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มติดอาวุธ (non-state armed group) เคารพกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law – IHL) โดยเฉพาะ ข้อ 3 ของอนุสัญญากรุงเจนีวา (Geneva Convention) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) และพิธีสารต่อท้ายอนุสัญญาเจนีวาที่ตราไว้เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2492 (ค.ศ.1949)

2. รัฐบาลต้องใช้มาตรการต่างๆที่เหมาะสมเพื่อประกันว่าจะมีการสอบสวนอย่างเพียงพอ โดยเที่ยงตรง และโปร่งใส ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งในช่วงเวลาของความขัดแย้งและหลังจากความขัดแย้ง ทั้งนี้พิธีสารมินเนโซตาในเรื่องการสอบสวนการตายที่อาจเกิดจากการกระทำผิดกฎหมาย (United Nation's Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death 2016) ของสหประชาชาติที่ปรับปรุงใหม่เมื่อเร็วๆนี้ อาจนำมาใช้เป็นแนวทางให้การสอบสวน เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานสากล

3. รัฐบาลต้องประกันว่าการปฏิบัติการและการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ที่ไม่มีผลกระทบต่อสตรีและเด็ก การจับกุมและการกักขังผู้ชายอย่างกว้างขวางในจังหวัดภาคใต้ได้สร้างความลำบากอย่างมากต่อครอบครัวและต่อสตรี ทั้งจะต้องมีมาตรการในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษและป้องกันการก่อเหตุซ้ำ และควรมีการเยียวยาอย่างเหมาะสมแก่ผู้ตกเป็นเหยื่อ

4. รัฐบาลต้องหยุดการเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอ (DNA) จากเด็ก การเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอจากผู้ใหญ่จะต้องไม่ได้มาจากการบีบบังคับข่มขู่ การยินยอมต้องเป็นไปโดยสมัครใจอย่างแท้จริงซึ่งเกิดจากการได้รับข้อมูลและมีความเข้าใจอย่างเพียงพอ

5. รัฐบาลต้องใช้มาตรการต่างๆอย่างเหมาะสมในการจัดให้มีโครงการใหม่ๆ หรือการผลักดันโครงการที่มีอยู่แล้ว ให้เกิดการเกื้อหนุนต่อสตรีที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงจนทำให้ต้องกลายเป็นผู้รับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัว รัฐบาลจะต้องเต็มใจที่จะประสานกับฝ่ายกองกำลังอาวุธในการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนสำหรับประชาชน

ข้อ 5

6. รัฐบาลต้องพัฒนาแนวทางเฉพาะด้านบทบาทชายหญิงที่จะเกิดงานด้านการพัฒนาสิทธิมนุษยชนในภาคใต้ แนวทางดังกล่าวควรได้รับการเผยแพร่ไปอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในกลุ่มเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง ข้าราชการกระทรวงทบวงกรมต่างๆ และผู้นำศาสนา

7. รัฐบาลควรสนับสนุนด้านต่างๆรวมทั้งด้านงบประมาณต่อโครงการต่างๆที่ริเริ่มของกลุ่มสตรีในท้องถิ่น ซึ่งการทำเช่นนั้นจะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างรอบด้านถึงการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและมิติต่างๆที่ เกี่ยวโยงกัน และจะเป็นการดูแลแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างแท้จริง

ข้อ 7

8. รัฐบาลจะต้องรับประกันว่าแผนปฏิบัติการยุทธศาสตร์ของชาติเป็นไปตามมาตรการ 1325 (2000) ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติ โดยรัฐบาลจะต้องดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อรวมและส่งเสริมการสตรีให้มีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพและการกำหนดนโยบายในทุกด้าน ทุกขั้นตอน โดยการส่งเสริมทัศนคติเชิงบวกต่อประเด็นความเสมอภาคระหว่างเพศในทางการเมือง

9. รัฐบาลจะต้องจัดตั้งศูนย์ประสานงานเพื่อติดตามนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสตรี การส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง โดยการมีส่วนร่วมของสตรีท้องถิ่นทุกกลุ่ม

10. รัฐบาลต้องจัดการกับการละเมิดสตรีนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะรวมทั้งการสร้างมาตรการป้องกัน เพื่อหลีกเลี่ยงการละเมิดในอนาคต รัฐบาลต้องยุติการใช้การดำเนินคดี SLAPP รัฐบาลต้องพัฒนากลไกที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น ทั้งของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ที่ไม่ใช่รัฐเพื่อยุติการละเมิดต่อสตรีนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ทั้งในและนอกออนไลน์

ข้อ 12

11. รัฐบาลต้องจัดหามาตรการที่เหมาะสมเพื่อหิบบยึ่นการเยียวยาและการดูแลด้านสุขภาพจิตของเหยื่อความรุนแรงและครอบครัวของเหยื่อ ควรมีการสนับสนุนทรัพยากรด้านสุขภาพจิตเพิ่มมากกว่านี้ และควรเป็นการบริการที่เหมาะสมกับประชากรที่เป็นมุสลิมด้วย

ข้อ 15

12. รัฐบาลต้องรับประกันว่าสิทธิสตรีจะได้รับการเคารพ และให้มีการรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชนในกรณีที่มีการละเมิด โดยต้องมีการชดใช้เยียวยาอย่างพอเพียงแก่เหยื่อและมีระบบการช่วยเหลือด้านกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อการละเมิดสิทธิสตรีและเด็กหญิง

13. โดยร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคมด้านสตรี รัฐบาลควรเผยแพร่เอกสารให้การศึกษาด้านสิทธิทางกฎหมายของสตรี รัฐบาลควรเผยแพร่ข้อมูลให้ทั้งชายและหญิงว่ามีมาตรการเยียวยาทางกฎหมายสำหรับสตรี ทั้งตามกฎหมายอิสลาม ประมวลอาญา และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

บทนำ

14. รายงานฉบับนี้เป็นเอกสารที่จัดทำโดยมูลนิธิพัฒนาวัฒนธรรม โดยได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มด้วยใจ เครือข่ายสิทธิมนุษยชนปาตานี (HAP) และการสนับสนุนของบุคคลต่างๆ มูลนิธิพัฒนาวัฒนธรรมมีสำนักงานตั้งอยู่ที่กรุงเทพมหานครและให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายและการผลักดันนโยบายเพื่อช่วยเหลือเหยื่อของความรุนแรงทั่วประเทศ โดยได้ดำเนินงานในจังหวัดชายแดนใต้มาตั้งแต่ปี 2552 กลุ่มด้วยใจตั้งขึ้นโดยครอบครัวของผู้ต้องขังคนหนึ่งที่ถูกตั้งข้อหาในคดีความมั่นคงอย่างไม่เป็นธรรม และเป็นกลุ่มที่ทำงานใกล้ชิดกับผู้ตกเป็นเหยื่อของการละเมิด รวมทั้งครอบครัวในจังหวัดชายแดนใต้ ส่วนเครือข่ายสิทธิมนุษยชนปาตานี (HAP) เป็นองค์กรที่ตั้งอยู่ที่จังหวัดยะลาโดยทำงานช่วยเหลืออดีตผู้ต้องขังและครอบครัวของเหยื่อจากการละเมิดสิทธิมนุษยชนในจังหวัดชายแดนใต้ เครือข่ายสิทธิมนุษยชนปาตานี (HAP) เปิดแผนกสตรีตั้งแต่ปี 2556 เพื่อทำโครงการให้ความช่วยเหลือแก่สตรีด้วย

15. ในช่วง 13 ปีนับตั้งแต่เกิดความรุนแรงขึ้นในจังหวัดชายแดนใต้ เมื่อปี 2547 มีรายงานว่าผู้บาดเจ็บ 12,538 ราย และเสียชีวิต 6,847 ราย ความรุนแรงกระจายไปในพื้นที่อย่างกว้างขวางและส่งผลกระทบต่อทุกคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ รวมทั้งสตรี และเด็กด้วย

16. ตั้งแต่ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญาฉบับนี้เมื่อปี 2538 และได้เข้าเป็นภาคีพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาในปี 2543 ประเทศไทยมีความคืบหน้าเป็นอย่างมากในการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีอย่างต่อเนื่อง แต่ถึงกระนั้น ก็ยังคงมีปัญหาท้าทายสำคัญๆ ในบางเรื่อง โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ที่สถานการณ์ทางการเมืองก่อให้เกิดปัญหาท้าทายต่างๆ เกี่ยวกับสตรี ซึ่งในข้อเสนอแนะต่อประเทศไทยในปี 2549 คณะกรรมการ CEDAW ก็ได้แสดงความวิตกกังวลต่อสถานการณ์ในภาคใต้ไว้กล่าวคือ

คณะกรรมการ CEDAW ได้แสดงความห่วงใย ในข้อเสนอแนะปี 2549 ดังต่อไปนี้

“คณะกรรมการแสดงความห่วงใย เกี่ยวกับสถานการณ์ของสตรีมุสลิมในภาคใต้ ของประเทศไทยที่ไม่สามารถเข้าถึงการศึกษา ความมั่นคงทางสังคม การประกันสังคม บริการด้านสุขภาพ และโอกาสทางด้านเศรษฐกิจ และตามขนบธรรมเนียมประเพณี จะต้องแต่งงานก่อนวัยอันควร คณะกรรมการยังมีความห่วงใยว่า ความรุนแรงในภาคใต้ที่เกิดขึ้นเมื่อเร็วๆ นี้ จะยิ่งทำให้สถานการณ์ของสตรีเลวร้ายลง”

17. อย่างไรก็ตามมีความก้าวหน้าอย่างมีนัยสำคัญอยู่บ้างในภาคใต้ในการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและทำให้สถานภาพของสตรีโดยรวมดีขึ้น ความก้าวหน้าดังกล่าวอยู่ในคำตอบ (Response)

ของรัฐบาลไทยต่อข้อสังเกตเชิงสรุป (Concluding observations) ในรายงานรวมสำหรับครั้งที่ 1 ถึง 3 แต่ถึงกระนั้น สตรีก็ยังคงเผชิญกับการเลือกปฏิบัติเชิงโครงสร้างในจังหวัดชายแดนใต้ และยังคงเผชิญปัญหาที่ซับซ้อนที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงที่ยังคงดำเนินอยู่

ภูมิหลังเกี่ยวกับการก่อความไม่สงบและการต่อต้านการก่อความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้

18. เมื่อวันที่ 4 เดือนมกราคม 2547 กลุ่มชายติดอาวุธจำนวนหนึ่งได้บุกเข้าคลังอาวุธของทหารที่จังหวัดนราธิวาส แล้วปล้นเอาปืนไรเฟิลไปมากกว่า 100 กระบอก พร้อมกระสุน ในการโจมตีครั้งนี้ได้สังหารเจ้าหน้าที่ทหารระดับสูง 4 นาย นับเป็นเหตุการณ์สำคัญที่เป็นจุดเปลี่ยนของสถานการณ์ความรุนแรง วันต่อมา ทหารอีกสองนายก็ถูกสังหารด้วยระเบิด ส่งผลให้นายกรัฐมนตรีทักษิณ ชินวัตร ประกาศใช้กฎอัยการศึก ในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้

19. เจ้าหน้าที่ในจังหวัดชายแดนใต้ได้ตอบโต้ต่อสถานการณ์ในเบื้องต้นด้วยการพยายามหาตัวผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อความไม่สงบให้ได้อย่างรวดเร็ว โดยเจ้าหน้าที่ได้ใช้วิธีการในทางปฏิบัติหลายวิธี รวมทั้งวิธีที่ผิดกฎหมายด้วย ซึ่งวิธีการที่ใช้กันทั่วไปคือการเหวี่ยงแหรวบตัวประชาชนผู้ต้องสงสัยว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับความรุนแรงโดยไม่มีหมายจับของศาล แล้วกักขังคนเหล่านั้นไว้ในศูนย์กักขัง โดยไม่ให้พบทนายความหรือเข้าถึงการช่วยเหลือใดๆ

20. พระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. 2457 ได้ถูกนำมาใช้ตั้งแต่ปี 2547 ในพื้นที่จังหวัดยะลา ปัตตานี (ยกเว้นอำเภอแม่ลาน) และนราธิวาส ซึ่งให้อำนาจเจ้าหน้าที่กักขังบุคคลได้เจ็ดวัน โดยไม่ต้องมีหมายศาล

21. ต่อมาในเดือน กรกฎาคม 2548 มีการประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 แม้ว่าต่อมาในปี 2549 จะได้มีการยกเลิกในบางพื้นที่ คือสี่อำเภอในจังหวัดสงขลา และในอำเภอแม่ลานจังหวัดปัตตานี แต่ก็ยังคงไว้ในพื้นที่ส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนใต้ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน 2548 ให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยที่ถูกจับกุมมาติดต่อกันเพิ่มขึ้นอีกถึง 30 วัน โดยมีการตรวจสอบของศาลในบางระดับ

22. ผลของการใช้กฎอัยการศึกและ พ.ร.ก.ฉุกเฉิน 2548 ทำให้บุคคลถูกลิดรอนสิทธิตามกฎหมายทั้งทหารและตำรวจได้คุมขังบุคคลไว้ในศูนย์ควบคุมโดยไม่ให้พบทนายความ ผู้ถูกคุมขังมักไม่ได้รับยารักษาโรคอย่างเพียงพอและมีโอกาสได้รับการเยี่ยมเยียนจากครอบครัวอย่างจำกัด (โดยเฉพาะการคุมขังในเจ็ดวันแรก) ข้อกล่าวหาว่ามีการทรมานผู้ถูกคุมขังจำนวนมากได้ถูกบันทึกไว้ และการทรมานก็ดูเหมือนยังไม่ยุติลง

23. ในช่วงรัฐบาลยิ่งลักษณ์ ได้มีการเจรจาสันติภาพระหว่างสภาความมั่นคงแห่งชาติและกลุ่มก่อความไม่สงบกลุ่มสำคัญคือ กลุ่มบีอาร์เอ็น (Barisan Revolusi Nasional - BRN) เป็นครั้งแรกที่กรุงกัวลาลัมเปอร์ ประเทศมาเลเซียในปี 2556 ต่อมารัฐบาลยิ่งลักษณ์ถูกรัฐประหารในปี 2557 แม้ในช่วงแรกที่ทหารเข้ามาบริหารประเทศความรุนแรงในสามจังหวัดชายแดนใต้จะลดลงบ้าง แต่แล้วความรุนแรงก็ยังคงยืดเยื้อต่อไปไม่ยุติ การเจรจาเพื่อสันติภาพและแผนการหยุดยิงยังไม่สามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในปี 2557, 2558 และ 2559 ได้

24. ผลพวงจากความไม่สงบทำให้สตรีในจังหวัดชายแดนใต้ต้องทุกข์ทรมานจากบาดแผลต่างๆ และยังเผชิญความยากลำบากมากมาย ปัญหาเฉพาะของสตรีในพื้นที่ที่เผชิญอยู่ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเพียงพอโดยรัฐบาลทั้งหลายที่ผ่านมา

25. จากการรวบรวมรายงานข่าว บทความทางวิชาการ รายงานของภาคประชาสังคม ซึ่งรวมทั้งรายงานและการรวบรวมข้อมูลในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ของมูลนิธิผสานวัฒนธรรม รายงานที่นำเสนอฉบับนี้ จะสรุปรวมประเด็นเฉพาะที่สตรี ในจังหวัดชายแดนใต้ได้ประสบอยู่

26. รายงานฉบับนี้แบ่งเป็น 5 ส่วน แต่ละส่วนจะเชื่อมโยงประเด็นเข้ากับข้อบทของอนุสัญญาฯ (CEDAW)

บทบัญญัติ ข้อ 2: กฎหมายภายในและมาตรการที่เหมาะสมในการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรี

27. สตรีทุกกลุ่มในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนใต้ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง การยิงโดยไม่เลือกเป้า (indiscriminate shooting) และการวางระเบิดได้ทำให้เกิดการตายและบาดเจ็บต่อสตรีจำนวนมาก หลายพันคน การสูญเสียผู้ชายจากเหตุการณ์ความไม่สงบ ไม่ว่าจะเป็นการเสียชีวิต การกักขังหรือบังคับให้สูญหาย มีผลอย่างหนักหน่วงต่อชีวิตของสตรีและครอบครัว นอกจากผลกระทบต่อจิตใจแล้ว สตรีต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากมาย ต้องกลายเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวแต่ผู้เดียวและยังต้องทำงานบ้านตามความคาดหวังของสังคมอีกด้วย

การตายและการบาดเจ็บของสตรี

28. ถึงแม้ว่าผู้ที่เสียชีวิตจากเหตุความไม่สงบส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย ในจำนวนนั้นมีสตรีอยู่ด้วยจำนวนหนึ่ง ในปี 2557 ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ (Deep South Watch) รายงานว่า ในช่วงปี 2547 – 2557 มีจำนวนสตรีที่เสียชีวิตถึง 459 คน เทียบกับจำนวนผู้ชาย 5,212 คน แม้ว่าผู้ชายมักจะตกเป็นเป้าของความรุนแรง และเป็นส่วนใหญ่ของผู้เสียชีวิต แต่ก็ยังมีสตรีเสียชีวิตและ

บาดเจ็บจากการยิงโดยไม่เลือกเป้า (indiscriminate shooting) และการวางระเบิด ตัวอย่างเช่น กรณีการวางระเบิดที่ห้างบิ๊กซี ในวันที่ 9 พฤษภาคม 2560 ทำให้สตรีบาดเจ็บถึง 43 คน เหตุการณ์นี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะของการก่อความรุนแรงแบบไม่เลือกเป้าและระบบการรักษาความปลอดภัยที่ยังไม่เพียงพอของกองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร นอกจากนี้ ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้เสนอรายงานในเดือนเมษายน ปี 2560 ว่ามีเหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้น 109 ครั้ง ส่งผลให้มีผู้เสียชีวิต 21 คน ในจำนวนนี้มีสตรี 4 คน และศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้จัดให้ 14 ราย ในจำนวนนั้นเป็นเป้าหมายที่เป็นพลเรือนที่ป้องกันได้ยาก (soft target)

29. สตรีได้รับบาดเจ็บจากเหตุการณ์ไม่สงบในหลาย ๆ เหตุการณ์ด้วยเช่นกัน จากจำนวนผู้บาดเจ็บ 14,000 คนในช่วงระหว่างปี 2547 – 2558 ประเมินว่าในจำนวนนี้เป็นสตรีประมาณ 3,000 คน ตัวอย่างเหตุการณ์ เช่น หญิงคนขายของรถเข็น (ไม่เปิดเผยชื่อเพื่อความปลอดภัย) ในปัตตานีถูกยิง ลูกกระสุนทะลุปอดข้างหนึ่ง ในช่วงที่พักฟื้นในโรงพยาบาลเธอมีอาการซึมเศร้าและมีความกังวลอย่างมากว่าลูกสองคนอาจจะต้องออกจากโรงเรียนกลางคันเพราะเธอไม่สามารถกลับไปทำงานได้ ต่อมาเธอได้รับการช่วยเหลือจากเครือข่ายสตรีภาคประชาสังคม ทำให้ในเวลาต่อมาเธอค่อยมีอาการทุเลาขึ้น ทั้งทางร่างกายและจิตใจ จนในที่สุดเธอไม่ต้องพึ่งยาลดความซึมเศร้าอีกต่อไป

30. การโจมตีต่อพื้นที่สาธารณะ เช่น โรงเรียน และ โรงพยาบาล ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ทำให้ประชาชนเสี่ยงต่อความตายและการบาดเจ็บ ในช่วงปี 2547 – 2559 มี กรณีโรงเรียนถูกโจมตีถึง 315 แห่ง: 81 แห่งในยะลา, 134 แห่งในปัตตานี 83 แห่งในนราธิวาส และ 17 แห่งในสงขลา ตัวเลขที่สำนักข่าวอิศรารวบรวมไว้ ในช่วงระหว่างปี 2547 – 2558 มีการโจมตีโรงพยาบาลและสถานอนามัยในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ถึง 32 ครั้ง การโจมตีที่วุ่นวายรวมถึง การวางเพลิง การทำลายข้าวของและอาคาร และการวางระเบิด การโจมตีเช่นนี้เป็นการขัดต่อกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (international humanitarian law) มาตรฐานระหว่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชน และหลักการแห่งศาสนาอิสลามในเรื่องสงคราม ซึ่งล้วนแต่ห้ามการโจมตีโรงเรียน โรงพยาบาล สตรีและเด็ก

31. เนื่องจากมีการโจมตีเป้าหมายพลเรือนที่ป้องกันได้ยาก (soft target) จำนวนมาก ทำให้การจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัย (safety zones) เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ความพยายามจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยเป็นประเด็นหลักของการเจรจาต่อรองระหว่างรัฐบาลไทยกับตัวแทนกลุ่มติดอาวุธ ที่เรียกว่า มาราปาตานี (MARA Patani) มาราปาตานี จัดตั้งขึ้นในเดือนมีนาคม ปี 2558 เป็นองค์กรประสานงานของกลุ่มติดอาวุธ 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบีอาร์เอ็น BRN, กลุ่มบีไอพีพี (Barisan Islam Pembebasan Patani - Islamic Liberation Front of Patani, BIPP) และสองกลุ่มที่แยกตัวมาจากกลุ่มพูโล

(Patani United Liberation Organization - PULO) กลุ่มจีเอ็มไอพี (Gerakan Mujahidin Islam Patani หรือ Patani Islamic Mujahidin Movement - GMIP)

การเจรจาระหว่างรัฐบาลและมาราปาตานีมีความคืบหน้าในการที่จะกำหนดพื้นที่ปลอดภัยในเดือนมีนาคม ปี 2560 เป็นเวลา 5 เดือนหลังจากที่มีการตกลงเงื่อนไขก่อนการเจรจาสันติภาพ รัฐบาลและกลุ่มมาราปาตานีตกลงกันได้ในการกำหนดกรอบทั่วไปสำหรับการจัดตั้งพื้นที่ปลอดภัยในจังหวัดชายแดนใต้ แต่อย่างไรก็ตาม แม้หลังจากได้มีการตกลงเรื่องพื้นที่ปลอดภัยแล้ว แต่กลุ่มก่อความไม่สงบยังไม่เคารพข้อตกลงโดยสมบูรณ์ การกำหนดพื้นที่ปลอดภัยที่ได้รับการเคารพรักษาอย่างจริงจังยังเป็นเรื่องเร่งด่วนที่ต้องผลักดัน พื้นที่ปลอดภัยเป็นความจำเป็นเพราะจะช่วยคุ้มครองความปลอดภัยให้แก่สตรีทุกกลุ่มและประชาชนทั่วไปในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

กฎอัยการศึก การจับกุมตามอำเภอใจ การเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอ การบังคับบุคคลให้สาบสูญ และการตกเป็นเหยื่อ

32. การใช้กฎอัยการศึกเกินสมควรแก่กรณีมีส่วนลดรอนสิทธิสตรีในจังหวัดชายแดนใต้ มีการบันทึกกรณีที่สตรีถูกจับกุมตามอำเภอใจ (arbitrary arrest) ถูกกักขังและถูกสอบสวน เรื่องเช่นนี้มักเกิดขึ้นเมื่อมีเหตุการณ์ความรุนแรง และสตรีคนนั้นเป็นญาติของผู้ถูกกล่าวหา ที่ถูกจับ หรือที่หลบหนีไป กรณีตัวอย่างเกิดขึ้นเมื่อวันที่ 22 เมษายน ปี 2556 สตรีคนหนึ่ง ถูกจับกุมภายใต้กฎอัยการศึกเพราะต้องสงสัยว่ามีส่วนกับการวางระเบิดฐานที่ตั้งกองร้อยทหารพรานในอำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี เธอถูกพาไปที่ค่ายทหารแห่งหนึ่งเพื่อการสอบสวน แต่ก็ได้รับการปล่อยตัวในเวลาต่อมา โดยเจ้าหน้าที่ได้จับกุมน้องชายของเธอไปแทน อีกรายหนึ่ง ในวันที่ 20 เดือนสิงหาคม ปี 2559 สตรีรายหนึ่งถูกค้นบ้าน ในช่วงที่ตำรวจกำลังตามจับบุคคลในครอบครัวของเธอและในที่สุดตำรวจและทหารได้นำเธอไปสอบสวนที่สถานีตำรวจภูธรสายบุรี

33. ยังมีกรณีอื่นๆอีกที่สตรีถูกดำเนินคดีในหลายกรณี ซึ่งมีการบันทึกไว้โดยองค์กรภาคประชาสังคม เช่น เรื่องของสตรีรายหนึ่งวัย 24 ปี ที่อาศัยอยู่กับแม่ในพื้นที่อำเภอรีโอเสาะ จังหวัดนราธิวาส ในวันที่ 13 เดือนธันวาคม 2559 เธอถูกตำรวจตั้งข้อหาว่ามีส่วนรู้เห็น และให้ที่พักพิงแก่ผู้ต้องสงสัยในคดีความมั่นคง นอกจากนี้ มีการใช้กฎอัยการศึกอย่างเกินเลยในบางกรณี เช่น กรณีหนึ่งที่เกิดขึ้นในวันที่ 14 เดือนสิงหาคม 2559 สตรีรายหนึ่งถูกจับกุม เพราะเธอมีผู้ติดตามอ่านเฟสบุคของเธอจำนวนมาก จึงทำให้เธอและสามีถูกจับกุมตามอำเภอใจ (arbitrary arrest) และกักขังไว้ที่ค่ายอิงคยุทธบริหาร บล็อกเกอร์หญิงคนนี้เป็นบุคคลสาธารณะที่ประชาชนชื่นชอบ โดยเป็นที่รู้จักและได้รับการสนับสนุนจากสตรีมุสลิมจำนวนมากที่ติดตามอ่านบล็อกของเธอ ทั้งที่ไม่มีหลักฐานที่ชัดเจน แต่เจ้าหน้าที่มองว่าข้อความบางข้อความที่เธอโพสต์ ในโซเชียลมีเดียเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้

34. เด็กและเยาวชนหญิงก็ถูกพาไปค่ายทหารเพื่อการสอบสวนโดยไม่มีพ่อแม่ผู้ปกครองไป เป็นเพื่อตัว เช่นมีกรณีที่เด็กพี่น้องหญิงสองคน (อายุ 15 และ 17) ถูกพาไปค่ายทหารเพื่อสอบสวนในวันที่ 8 กันยายน ปี 2559 แม่ที่ผ่านมา กระทรวงยุติธรรมได้พยายามแทรกแซงเพื่อยุติการกระทำดังกล่าวแต่สถานการณ์การสอบสวนและจับกุมเด็กและเยาวชนก็ยังไม่ดีขึ้น

35. การเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอ (DNA) จากบุคคลในครอบครัวกลายเป็นวิธีการของเจ้าหน้าที่ในการติดตามหาคนที่ต้องสงสัยว่ามีส่วนในการก่อความไม่สงบ องค์การสตรีในพื้นที่พบกรณีที่เจ้าหน้าที่เก็บตัวอย่างดีเอ็นเอจากเด็กอายุเพียง 5 เดือน แม้การบังคับเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอภายใต้กฎหมายศึกได้ถูกประณามโดยคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในรายงานฉบับที่ 158/2558 ก็ตาม แต่ถึงกระนั้นการเก็บดีเอ็นเอจากเด็กและเยาวชนและจากประชาชนก็ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยที่เจ้าหน้าที่จะบีบบังคับให้ผู้ที่ถูกเก็บดีเอ็นเอลงชื่อในเอกสารยินยอมการเก็บตัวอย่าง

36. สถานการณ์ความไม่สงบและความขัดแย้งทางการเมืองในจังหวัดชายแดนใต้ มีผลกระทบทางอ้อมที่ทำให้สตรีในภูมิภาคดังกล่าวต้องเผชิญปัญหา โดยเฉพาะประเด็นที่ว่าสตรีต้องรับภาระหนักขึ้นเนื่องจากผู้ชายในครอบครัวถูกจับ สูญหาย หรือ ถูกฆ่า อันเนื่องมาจากความไม่สงบ ในช่วงเวลาระหว่างปี 2547 – 2558 มีสตรี ประมาณ 3,177 คน กลายเป็นหม้ายเพราะสามีตายในเหตุการณ์ความไม่สงบ หญิงหม้ายเหล่านี้ ต้องรับภาระด้านเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวส่วนใหญ่ถูกบีบบังคับด้วยสถานการณ์ให้ต้องออกหางานทำเพื่อเลี้ยงดูครอบครัวและยังต้องทำงานบ้านตามบทบาทดั้งเดิมต่อไปอีกด้วย

37. เช่นเดียวกันกับในช่วงระหว่างปี 2547 ถึง 2557 มีผู้ถูกออกหมายจับภายใต้ พรก. ฉุกเฉินเป็นจำนวนถึง 5,469 คน จำนวนหนึ่งถูกตั้งข้อหาเพราะมีหลักฐานเพียงพอที่จะส่งฟ้อง อีกส่วนหนึ่งตกเป็นผู้ถูกกล่าวหาโดยไม่มีหลักฐานพอเพียง จากจำนวนที่ออกหมายจับทั้งหมด มี 61% ได้รับการประกันตัว ที่เหลืออีก 39% ยังคงถูกกักขังเพื่อรอชั้นตอนทางกฎหมาย แต่ละคนอาจจะถูกกักขังติดต่อกันเป็นเวลา 1 หรือ 2 ปี การระดมจับกุมและกักขังผู้ชายในจังหวัดชายแดนใต้สร้างความยากลำบากให้แก่ครอบครัวและสตรีในทางเศรษฐกิจ ครอบครัวขาดผู้หารายได้หลัก ทำให้รายได้ของครอบครัวทรุดฮวบลงอย่างมาก ซึ่งสร้างความลำบากอย่างหนักแก่ครอบครัว ทั้งยังต้องหาเงินเพื่อใช้ประกันตัว หรือใช้เงินในการสู้คดีในศาล นอกจากนี้ ครอบครัวเหล่านี้ ต้องใช้ชีวิตอยู่อย่างหวาดกลัว เพราะเจ้าหน้าที่ กอ.รมน. จะคอยสอดส่องความเป็นไปในครอบครัวเสมอๆ

38. นอกจากนี้ผลกระทบทางอ้อมต่อสตรียังเกิดจากการวิสามัญฆาตกรรม (extrajudicial killing) และการบังคับให้สาบสูญ (enforced disappearance) ในช่วงระหว่างปี 2547 ถึง 2558 มีคดีวิสามัญฆาตกรรม 365 ราย คดีส่วนใหญ่ภรรยาและแม่ของผู้เสียชีวิตปฏิเสธที่จะเข้าร่วมในการสืบ

สืบสวนและไต่สวน ที่พวกเธอมักปฏิเสธที่จะเข้าร่วมเพราะขาดความเชื่อถือในระบบยุติธรรม หรือไม่ก็เพราะไม่สามารถที่จะสู้ค่าใช้จ่ายในการดำเนินการทางกฎหมายได้ ส่วนการบังคับให้สูญหายก็ยังเป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่และยังสร้างปัญหา แม้ว่าจำนวนจะลดลงจากเดิมบ้างแล้วในจังหวัดชายแดนใต้ ในเดือนมกราคมปี 2559 นายฟาเดล เสาะหมานหายไปในช่วงที่นัดพบกับ คู่หมั้นที่โรงเรียนแห่งหนึ่งในปัตตานี น้องสาวและแม่ต้องพบกับความยากลำบากนานปีในการพยายามตามหาเขาและในการพยายามหาคำตอบให้ได้ว่าเกิดอะไรขึ้นกับเขา เจ้าหน้าที่ กอ.รมน. เชื่อว่าเขาหลบหนีการถูกดำเนินคดี

ข้อเสนอแนะ

39. รัฐบาลต้องให้ความสำคัญเป็นอันดับแรกต่อการปกป้องสตรีและพลเรือนในสถานการณ์ความรุนแรงโดยดำเนินการเจรจาสันติภาพอย่างต่อเนื่อง รัฐบาลต้องดำเนินการให้มีการประกันว่าพื้นที่ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมปลอดภัยจากความรุนแรง รัฐบาลต้องประกันว่าทั้งกองกำลังเจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มติดอาวุธ (non-state armed group) จะเคารพกฎหมายมนุษยธรรมระหว่างประเทศ (International Humanitarian Law – IHL) โดยเฉพาะ ข้อ 3 ของอนุสัญญากรุงเจนีวา (Geneva Convention) อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) และพิธีสารต่อท้ายของอนุสัญญาเจนีวาที่ตราไว้เมื่อวันที่ 12 สิงหาคม 2492 (ค.ศ.1949)

40. รัฐบาลต้องใช้มาตรการต่างๆที่เหมาะสมเพื่อประกันว่าจะมีการสอบสวนอย่างเพียงพอ โดยเที่ยงตรง และโปร่งใส ในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งในช่วงเวลาของความขัดแย้งและหลังจากความขัดแย้ง ทั้งนี้พิธีสารมินเนโซตาในเรื่องการสอบสวนการตายที่อาจเกิดจากการกระทำผิดกฎหมาย (United Nation's Minnesota Protocol on the Investigation of Potentially Unlawful Death 2016) ของสหประชาชาติที่ปรับปรุงใหม่เมื่อเร็วๆนี้ อาจนำมาใช้เป็นแนวทางให้การสอบสวนเป็นไปตามมาตรฐานสากล

41. รัฐบาลต้องประกันว่าการปฏิบัติการและการบังคับใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ที่ไม่มีผลกระทบต่อสตรีและเด็ก การจับกุมและการกักขังผู้ชายอย่างกว้างขวางในจังหวัดชายแดนใต้ ได้สร้างความลำบากอย่างมากต่อครอบครัวและต่อสตรี ทั้งจะต้องมีมาตรการในการนำผู้กระทำผิดมาลงโทษและป้องกันการก่อเหตุซ้ำ และควรมีการเยียวยาอย่างเหมาะสมแก่ผู้ตกเป็นเหยื่อ

42. รัฐบาลต้องยุติการเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอจากเด็ก การเก็บตัวอย่างดีเอ็นเอจากผู้ใหญ่จะต้องไม่ได้มาด้วยการบีบบังคับข่มขู่ การยินยอมต้องเป็นไปโดยสมัครใจและเกิดจากการได้รับข้อมูลและมีความเข้าใจอย่างเพียงพอ

43. รัฐบาลต้องใช้มาตรการต่างๆอย่างเหมาะสมในการจัดโครงการใหม่ๆ หรือการผลักดันโครงการที่มีอยู่แล้ว ให้เกิดการเกื้อหนุนต่อสตรีที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงจนทำให้ต้องกลายเป็นผู้รับผิดชอบเลี้ยงดูครอบครัว รัฐบาลจะต้องเต็มใจที่จะเชื่อมประสานกับฝ่ายกองกำลังอาวุธในการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนสำหรับประชาชน

บทบัญญัติ ข้อ 5: การขจัดบทบาทหญิงชายแบบเดิม ๆ

การให้การศึกษาเรื่องสิทธิสตรี

44. ต้องเพิ่มจำนวนสตรีในท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมกับการขบวนการทางสังคม (social movements) กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ริเริ่มกระบวนการร่าง “มาตรการและแนวปฏิบัติด้านสตรีกับการส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง” เพื่อให้เป็นไปตามมติของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1325 กระบวนการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้แต่งตั้งคณะอนุกรรมการด้านสตรีกับการส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคงขึ้น มีผู้สตรีจากชุมชนมุสลิมจากพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ได้เข้าร่วมในคณะอนุกรรมการชุดนี้ด้วย อย่างไรก็ตาม ความคืบหน้าในเรื่องนี้เป็นไปอย่างเชื่องช้า สตรีและกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงไม่ได้มีบทบาทสำคัญหรือบทบาทในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องนี้

45. ปัจจุบันมีกลุ่มสตรีหลายกลุ่มในจังหวัดชายแดนใต้ที่ทำงานด้านการต่อต้านความรุนแรงต่อสตรี รวมทั้งความรุนแรงในครอบครัว ความรุนแรงทางเพศ ซึ่งเป็นประเด็นที่ผู้นำชุมชนยังไม่เห็นความสำคัญ กลุ่มสตรีเหล่านี้ต้องเจออุปสรรคนานัปการในการทำงาน รวมทั้งเรื่องการเงินทุนสนับสนุน การถูกปฏิเสธโดยผู้นำศาสนา การขาดความรู้ที่เพียงพอในเรื่องกฎหมายอิสลามและกฎหมายอาญาของไทย

46. ในวาระการประชุมรอบที่สองของ UPR ประเทศไทยได้รับการเสนอแนะให้ปรับปรุงการรายงานเรื่องความรุนแรงต่อสตรีและให้มีการสอบสวน การดำเนินคดี และการชดเชยเยียวยาอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แต่ถึงกระนั้น ปัจจุบันสตรีก็ยังไม่ได้รับการส่งเสริมให้สามารถจัดทำรายงานและทำบันทึกร้องเรียนเกี่ยวกับความปลอดภัยต่อหน่วยงานต่างๆได้

47. ดังที่นักกิจกรรมสิทธิมนุษยชนผู้หญิงท่านหนึ่ง (ขอสงวนนาม) กล่าวว่า จากประสบการณ์ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ เธอพบว่า ในภูมิภาคดังกล่าวความรู้และความเข้าใจเรื่องสิทธิสตรียังมีอย่างจำกัด การส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิสตรีจึงเป็นปัญหาท้าทายอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากทัศนคติและความเชื่อของชุมชนในจังหวัดชายแดนใต้ที่มีต่อเรื่องนี้ เนื่องจากยังมีบุคคลจำนวนมากมองสิทธิสตรีในฐานะที่ขัดกับคุณค่าของศาสนาอิสลาม ในสภาพเช่นนี้ การทำอะไรที่ไม่คำนึงถึงวัฒนธรรมความเชื่อและธรรมเนียมของท้องถิ่นซึ่งเป็นเรื่องละเอียดอ่อน อาจจะ

ส่งผลด้านลบและเกิดความเข้าใจผิดในเรื่องสิทธิสตรีได้ ฉะนั้นการส่งเสริมสิทธิสตรีในพื้นที่นี้ จำเป็นต้องใช้รูปแบบและทำที่ที่เคารพต่อชุมชนท้องถิ่น การไม่ใส่ใจต่อบริบททางวัฒนธรรมของพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้อาจจะทำให้ชาวมุสลิมจำนวนมากในพื้นที่ปฏิเสธและต่อต้านการส่งเสริมสิทธิสตรีได้

48. ถึงแม้การส่งเสริมสิทธิสตรีและเอกสารเผยแพร่ความรู้เป็นเรื่องสำคัญมาก แต่ควรส่งเสริมโดยไม่ทำให้ชุมชนรู้สึกว่าเป็นการยึดเยียดทางอุดมการณ์จากภายนอก เพราะจะช่วยให้เกิดการยอมรับในเรื่องนี้ได้มากกว่า ฉะนั้นจึงควรนำเสนอเรื่องนี้ในลักษณะที่สอดคล้องกับท้องถิ่น ยกตัวอย่างเช่น ให้องค์กรสตรีมุสลิมนักปฏิรูปมีศักยภาพที่จะตีความคำสอนตามแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นธรรมด้านเพศภาวะ (gender justice) ที่ไม่ขัดต่อหลักการของศาสนา ถึงชุมชนจะมีความซับซ้อนแต่โอกาสยังมีในการเผยแพร่เอกสารความรู้และส่งเสริมแนวความคิดเรื่องความเสมอภาคระหว่างเพศ คือแทนที่จะพยายามแยกหลักศาสนาอิสลามออกจากชีวิตประจำวันของชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ น่าจะนำเสนอประเด็นสิทธิสตรีในแบบที่สอดคล้องกับคำสอนในศาสนาอิสลามมากกว่า การรบกวนเสียงของสตรีและสนับสนุนการริเริ่มต่างๆของสตรีเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะมันเป็นวิธีเดียวที่จะช่วยให้เข้าใจได้อย่างลึกซึ้งถึงสถานการณ์การเลือกปฏิบัติที่ทับซ้อนของสตรีในพื้นที่ และสามารถหยิบยกขึ้นมาแก้ไขได้อย่างจริงจัง

สิทธิในความหลากหลายทางเพศ

49. บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBT) ยังถูกเลือกปฏิบัติในจังหวัดชายแดนใต้ เมื่อวันที่ 7 เดือนกุมภาพันธ์ 2560 สถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอสถ่ายทอดสารคดีเกี่ยวกับทีมฟุตบอลที่ตั้งขึ้นโดยนักกิจกรรมด้านสิทธิในความหลากหลายทางเพศ ทีมฟุตบอลตั้งขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างพื้นที่ปลอดภัยให้แก่สตรีและผู้มีความหลากหลายทางเพศเพื่อให้มีพื้นที่ที่สามารถเป็นตัวของตัวเองได้ หลังจากที่สารคดีออกอากาศแล้ว หลายคน รวมทั้ง นักกิจกรรมสิทธิในความหลากหลายทางเพศ และสมาชิกทีมฟุตบอลถูกคุกคามและข่มขู่ เหตุการณ์นี้ ชี้ให้เห็นว่าการพูดคุยอย่างเปิดเผยเรื่องความหลากหลายทางเพศ (sexual orientation and gender identity) ยังเป็นเรื่องต้องห้ามในจังหวัดชายแดนใต้ ทั้งบุคคลยังคงถูกเลือกปฏิบัติ และอาจร้ายแรงถึงขั้นถูกทำร้ายร่างกายเพราะเหตุที่มีอัตลักษณ์ทางเพศที่แตกต่างหลากหลาย

ข้อเสนอแนะ

50. รัฐบาลต้องพัฒนาแนวทางปฏิบัติเรื่องเพศภาวะขึ้นเป็นการเฉพาะ เพื่อให้ปกป้องสิทธิมนุษยชนสามารถทำงานจังหวัดชายแดนใต้ได้ แนวทางดังกล่าวควรได้รับการเผยแพร่ไปอย่าง

กว้างขวาง โดยเฉพาะในกลุ่มเจ้าหน้าที่ฝ่ายความมั่นคง ข้าราชการทุกกระทรวงกรม และผู้นำศาสนา

51. รัฐบาลควรสนับสนุนด้านต่างๆรวมทั้งด้านงบประมาณต่อโครงการริเริ่มต่างๆของกลุ่มสตรีในท้องถิ่น ซึ่งการทำเช่นนั้นจะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างรอบด้านถึงการเลือกปฏิบัติต่อสตรีและมิติต่างๆที่เกี่ยวข้องกัน และจะเป็นการดูแลแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างแท้จริง

บทบัญญัติ ข้อ 7: การจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีบนพื้นฐานของเพศภาวะ ใน บทบาทสาธารณะและทางการเมือง

บทบาททางการเมืองของสตรี และคณะกรรมการด้านการเมืองของสตรี

52. สตรีในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ยังถูกกีดกันจากการมีส่วนร่วมทางการเมือง หรือบทบาทสาธารณะ มีอุปสรรคนานัปการที่ขัดขวางสตรีมิให้มีบทบาทผู้นำสาธารณะ อุปสรรคเหล่านี้ได้แก่ การอบความเชื่อเรื่องบทบาทที่เหมาะสมสำหรับหญิงชาย ความคาดหวังทางสังคม รวมไปถึงภาระงานในครอบครัวที่ตกหนักที่สตรี

53. ก่อนหน้าการรัฐประหารโดยกองทัพในปี 2557 เคยมีการตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาด้านการบริหารและการพัฒนาจังหวัดชายแดนภาคใต้ ภายใต้พระราชบัญญัติการบริหารราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2553 ในคณะกรรมการนั้นมีสตรีเพียง 6 จากจำนวนสมาชิกทั้งหมด 49 คน ต่อมาในปี 2556 ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ก็ได้ประกาศตั้งคณะทำงานด้านการเจรจาสันติภาพระหว่างรัฐบาลไทยกับกลุ่มก่อความไม่สงบขึ้น ปรากฏว่าไม่มีสตรีอยู่ในคณะทำงานชุดนี้เลย ในปัจจุบัน ศอ.บต. ปฏิบัติงานภายใต้กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) ภาค 4

54. การที่ไม่มีตัวแทนสตรีมุสลิมในสถาบันศาสนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ ถือว่าเป็นอุปสรรคต่อการจัดการกับปัญหาสังคมต่างๆ เป็นอย่างมาก เช่น ปัญหาการข่มขืน การคุกคามทางเพศ และความรุนแรงในครอบครัวในจังหวัดชายแดนใต้ สถาบันศาสนาที่สำคัญๆ รวมทั้ง สำนักจุฬาราชมนตรี สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกลางอิสลามประจำจังหวัดและกิจการของมัสยิดต่างๆ ที่ผ่านมาองค์กรสตรีจากภาคประชาสังคมและคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้พยายามจัดตั้งฝ่ายสตรีขึ้นในองค์กรศาสนาเหล่านี้เพื่อที่จะได้มีการส่งเสริมเพิ่มบทบาทให้แก่สตรี ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายขององค์กรศาสนาเหล่านี้ที่มุ่งที่จะสร้างสันติสุขและความเป็นธรรมทางสังคมให้แก่ชาวมุสลิมทั้งชายและหญิง จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่งที่จะมีการบูรณาการมุมมองของสตรีเข้าไปในงานด้านความเป็นธรรมของสถาบันศาสนาเหล่านี้ในทุกๆระดับชั้น

55. ถึงแม้ว่าสตรีจะถูกปิดโอกาสที่จะมีบทบาทอย่างเป็นทางการในประเด็นสาธารณะ แต่ผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้กลับมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองอย่างไม่เป็นทางการในระดับรากหญ้า ตัวอย่างเช่น ในวันที่ 2 กันยายน 2559 รัฐบาลไทยและกลุ่มมาราปาตานีตกลงกันได้ในเรื่องเงื่อนไขก่อนการเจรจาสันติภาพและการสร้างพื้นที่ปลอดภัย วันก่อนหน้าวันทำข้อตกลง กลุ่มผู้หญิงทั้งมุสลิมและพุทธจาก 23 องค์กร ได้เดินแสดงพลังในเมืองปัตตานี เพื่อเรียกร้องให้ทุกฝ่ายยอมตกลงจัดพื้นที่ปลอดภัยขึ้นและให้มีเจรจาสันติภาพอย่างต่อเนื่อง แถลงการณ์เรียกร้องสันติภาพที่ออกโดย คณะทำงานวาระผู้หญิงชายแดนใต้ (Women's Agenda for Peace - PAW) มีส่วนกระตุ้นให้รัฐบาลไทยและกลุ่มมาราปาตานีดำเนินการเจรจาสันติภาพต่อไปแม้ต้องเผชิญกับอุปสรรคตาม

56. เสียงของสตรีและจากองค์กรภาคประชาสังคมในท้องถิ่นมักถูกมองข้าม ในช่วงที่กลุ่มสตรีในจังหวัดชายแดนใต้ได้ออกมาแสดงจุดยืนและเรียกร้องให้มีการจัดพื้นที่ปลอดภัยเพื่อปูทางไปสู่การเจรจาสันติภาพในช่วงปี 2558 – 2559 ปรากฏว่าภาคประชาสังคมที่ครอบงำโดยบุรุษกลับมีท่าทีต่อต้านบางอย่างต่อความริเริ่มของกลุ่มสตรี

การโจมตีสตรีนักปกป้องสิทธิมนุษยชน

57. มักมีการใช้สื่ออินเทอร์เน็ต (สื่อออนไลน์) ในการแพร่ข้อความโจมตีสตรีนักปกป้องสิทธิมนุษยชนให้เสียชื่อเสียง พร่ำเพ้อ คบขจรเกียรติ ผู้อำนวยการมูลนิธิผสานวัฒนธรรม อัญชญา หิมมิหะ ผู้ก่อตั้งกลุ่มด้วยใจ และอังคณา นีละไพจิตร กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ล้วนเคยตกเป็นเป้าของการโจมตีทางออนไลน์ เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือในการทำงานของเธอเหล่านั้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้มาแล้ว ยกตัวอย่างเช่น มีการเผยแพร่บทความออนไลน์ที่ผู้เขียนกล่าวหาพร่ำเพ้อด้วยข้อกล่าวหาที่ร้ายแรง และอ้างว่าเธอมีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการแบ่งแยกดินแดน และกล่าวหาว่าเธอเรียกร้องให้เจ้าหน้าที่ยุติการจับกุมและคุมขังนักศึกษาในจังหวัดชายแดนใต้ โดยมีขอบเป็นการ “ทำลายความน่าเชื่อถือ” (discredit) ของเจ้าหน้าที่ มีการเผยแพร่ภาพของพร่ำเพ้อที่มีการตัดต่อในทางที่เสียหายไปตามเว็บไซต์และเฟสบุ๊คต่างๆ โดยมุ่งหมายโจมตีให้เธอเสื่อมเสียชื่อเสียง เช่นมีการเผยแพร่ภาพตัดต่อของพร่ำเพ้อพร้อมข้อความต่างๆเช่น “เปิดโปง” องค์กรหัวรุนแรง” “คอยช่วยคนร้าย” มุ่งที่จะโจมตีเธอเป็นการเฉพาะ รวมทั้งมีการเผยแพร่บทความโจมตีงานด้านสิทธิมนุษยชนของพร่ำเพ้อและมุ่งทำลายชื่อเสียงของเธอ เช่น ข้อความต่อไปนี้ “เป็นคนไทยหรือเปล่า” “คนอย่างแกหนักแผ่นดิน ชีวิตแกไม่มีคุณค่าอะไรเลย คนอย่างนี้ไม่ทำประโยชน์อะไรให้สังคม แกสมควรตาย” เป็นต้น

58. เมื่อไม่นานนี้มีการคุกคามสตรีนักปกป้องสิทธิมนุษยชนผ่านช่องทางอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับกรณีที่มีการกล่าวอ้างว่ามีคนถูกอุ้มหาย มีบทความที่ชื่อว่า “น่าละอาย พรเพ็ญ อัญชานา ไม่เลิกพฤติกรรมเดิมๆ” โดยใช้ถ้อยคำที่เหยียดหยาม เพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของงานด้านสิทธิมนุษยชนและโจมตีให้เธอทั้งสองเสื่อมเสียชื่อเสียง เป็นที่ชัดเจนว่าการใช้สื่อออนไลน์โจมตีด้วยข้อความหมิ่นประมาทและสกปรกเช่นนี้เป็นการสร้างกระแสให้เกิดความเกลียดชังและสร้างทัศนคติที่เป็นปรปักษ์ต่อสตรีนักปกป้องสิทธิมนุษยชน และต่อภาพรวมของงานสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย แต่ทางหน่วยงานรัฐกลับไม่ให้ความสนใจอย่างจริงจังต่อเหตุเหล่านี้

59. นอกจากนี้ นักปกป้องสิทธิมนุษยชนยังคงตกเป็นเป้าของการคุกคามข่มขู่จากเจ้าหน้าที่รัฐอีกด้วย เช่นอัญชานา หิมมิหะ ผู้ก่อตั้งกลุ่มด้วยใจซึ่งเคยให้ข้อมูลที่นำไปตีพิมพ์เป็นส่วนหนึ่งของรายงานเรื่องการซ้อมทรมานโดยเจ้าหน้าที่ในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ โดยเมื่อวันที่ 19 เดือนมกราคม 2559 มีชายในชุดเครื่องแบบสีเขียวสามคนมาที่ร้านเสื้อผ้าของอัญชานา หิมมิหะที่ตลาดในอำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา ทั้งสามคนมาถามหาอัญชานา ซึ่งขณะนั้นไม่ได้อยู่ที่ร้าน ต่อมาวันที่ 19 เดือนกุมภาพันธ์ 2559 มีชายในเครื่องแบบสีเขียว 10 คนไปที่บ้านของอัญชานา หิมมิหะ ขณะนั้นแม่ของอัญชานา หิมมิหะ วัย 75 ปีอยู่ที่บ้านคนเดียว ชายเหล่านั้นไม่ได้แสดงหมายศาลแต่กลับซักถามแม่ของอัญชานา หิมมิหะเกี่ยวกับงานและชีวิตส่วนตัวของลูกสาว หลังจากนั้นมีการถ่ายรูปบ้าน และก่อนจะออกไป ชายเหล่านั้นบอกแม่ให้เตือนอัญชานา หิมมิหะว่าอย่าสื่อสารผ่านโซเชียล เช่น ไลน์ หรือ เฟสบุ๊ก

60. นักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องในจังหวัดชายแดนใต้ต้องเผชิญการคุกคามเนื่องจากการทำงานด้านสิทธิมนุษยชน นักปกป้องสิทธิมนุษยชนมักตกเป็นเป้าของมาตรการการดำเนินคดีเพื่อยับยั้งการมีส่วนร่วมของประชาชน (strategic lawsuits against public participation – SLAPP) หรือ ที่บางแหล่งเรียกมาตรการนี้ว่า "การใช้กฎหมายเพื่อปิดปาก" เป็นมาตรการที่ใช้เซ็นเซอร์ ปิดปาก และข่มขู่นักปกป้องสิทธิมนุษยชน เมื่อเดือนกรกฎาคม 2559 หน่วยงานด้านทหารได้แจ้งความร้องทุกข์กล่าวหานักปกป้องสิทธิมนุษยชน 3 คน ได้แก่สมชาย หอมลออ พรเพ็ญ คงขจรเกียรติ และอัญชานา หิมมิหะ ในข้อหาหมิ่นประมาทตามประมวลอาญาและความผิดตามพระราชบัญญัติความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ นักปกป้องสิทธิมนุษยชนทั้งสามถูกดำเนินคดีเนื่องจากตีพิมพ์รายงานการทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ที่รวบรวมไว้ทั้งหมด 54 กรณี นับตั้งแต่ปี 2547 แม้ว่าในภายหลังทางการจะได้แถลงว่าจะถอนแจ้งความคดีหมิ่นประมาทในเดือนมีนาคม 2560 แต่การที่มีการใช้มาตรการดำเนินคดี SLAPP เช่นนี้เป็นตัวอย่างปัญหาทำลายของนักปกป้องเพื่อสิทธิมนุษยชนในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้

ข้อเสนอแนะ

61. รัฐบาลต้องจัดให้มีแผนยุทธศาสตร์และแผนการปฏิบัติการระดับชาติเพื่อเป็นการนำมาตรการ 1325 ของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งองค์การสหประชาชาติ ไปสู่การปฏิบัติที่เป็นจริง รัฐต้องดึงให้สตรีเข้าร่วมกระบวนการสันติภาพและการกำหนดนโยบายในทุกเรื่อง ทุกขั้นตอน และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยการส่งเสริมทัศนคติด้านบวกต่อประเด็นความเสมอภาคระหว่างเพศ ในทางการเมือง
62. รัฐบาลควรจัดตั้งศูนย์ประสานงานเพื่อติดตามนโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสตรี การส่งเสริมสันติภาพและความมั่นคง โดยการมีส่วนร่วมของสตรีท้องถิ่นทุกกลุ่ม
63. รัฐบาลต้องจัดการกับการละเมิดสิทธิมนุษยชน ซึ่งจะรวมทั้งการสร้างมาตรการป้องกัน เพื่อหลีกเลี่ยงการละเมิดในอนาคต รัฐบาลต้องยุติการใช้การดำเนินคดี SLAPP รัฐบาลต้องพัฒนากลไกที่มีประสิทธิภาพที่ทำให้เกิดความรับผิดชอบเพิ่มขึ้น ทั้งของเจ้าหน้าที่รัฐและผู้ที่ไม่ใช่รัฐเพื่อยุติการละเมิดต่อสตรีนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ทั้งในและนอกออนไลน์

บทบัญญัติ ข้อ 12: การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอย่างเท่าเทียม

ประเด็นสุขภาพจิต

64. นับตั้งแต่ปี 2555 เป็นต้นมา มูลนิธิพัฒนาวัฒนธรรม ร่วมกับ กลุ่มด้วยใจ และเครือข่ายสิทธิมนุษยชนปาตานี (HAP) โดยการสนับสนุนจาก UNVTFV ได้ทำการบันทึกรวบรวมข้อมูลกรณีการทรมานที่เกิดขึ้นระหว่างปี 2547 – 2556 ได้รวม 92 กรณี ในปี 2557 มีกรณีการทรมานที่รวบรวมได้เพิ่มอีก 30 กรณีในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ และ 10 กรณีที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชายแดนภาคเหนือ การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกรณีการทรมานยังมีน้อยกว่าที่เกิดขึ้นจริงมาก และปัจจุบันนี้ยังไม่มีกลไกด้านสิทธิมนุษยชนที่ช่วยในการเฝ้าระวังปัญหาการทรมานได้อย่างเพียงพอ
65. ผลกระทบต่อเหยื่อจากการทรมานสร้างความเจ็บปวดที่รุนแรงมากกว่าบาดแผลทางร่างกายที่มองเห็นได้ โดยทั่วไป เหยื่อจะมีอาการของโรคภาวะเครียดหลังเกิดเหตุสะเทือนขวัญ หรือที่เรียกว่าภาษาอังกฤษว่า Post Traumatic Stress Disorder (PTSD) อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจเรื่อง PTSD ยังไม่เพียงพอที่จะช่วยให้เข้าใจความซับซ้อนและความรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจต่อเหยื่อที่เคยถูกทรมาน การทรมานอาจจะส่งผลด้านลบต่อครอบครัวของเหยื่อ สิ่งที่มีเกิดขึ้นกับเหยื่อของการทรมานคือการกลายเป็นคนเก็บตัวและนิสัยเปลี่ยนแปลงไป กลายเป็นคนมีมีอาการโกรธที่รุนแรง และใช้ความรุนแรงต่อครอบครัว มีการตั้งข้อสังเกตว่าเหยื่อของการทรมานทำกับลูกแบบเดียวกับที่เคยถูกกระทำมาในช่วงที่ถูกกักขัง

66. ในช่วงการสัมมนาในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ มูลนิธิผสานวัฒนธรรมพบว่าครอบครัวของเหยื่อ
กรรมานก็มีปัญหาด้านสุขภาพจิตด้วย เช่น อาการเครียด กังวล และอาการ PTSD

ข้อเสนอแนะ

67. รัฐบาลต้องจัดทำมาตรการที่เหมาะสมเพื่อหยุดยั้งการเฝ้าระวังและการดูแลด้านสุขภาพจิตของ
เหยื่อความรุนแรงและครอบครัวของเหยื่อ ควรมีการสนับสนุนทรัพยากรด้านสุขภาพจิตเพิ่ม
มากกว่านี้ และควรเป็นการบริการที่เหมาะสมกับบริบทชุมชนมุสลิม

บทบัญญัติ ข้อ 15: ความเสมอภาคทางกฎหมาย

การเข้าถึงความยุติธรรมและการใช้กฎหมายอิสลาม

68. จากรายงานปี 2557 โดยคณะกรรมการนักนิติศาสตร์สากลหรือไอซีเจ (ICJ) ได้ระบุถึง
อุปสรรคหลายด้านที่ขัดขวางการเข้าถึงความยุติธรรมของสตรีในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้ รายงาน
ชี้ว่า “การที่ไม่มีความชัดเจนแน่นอนของกฎหมายและการไม่มีการกำกับการใช้กฎหมายอิสลามใน
เรื่องครอบครัวและมรดก เป็นผลให้ผู้หญิงในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ถูกเลือกปฏิบัติทางกฎหมาย
โดยเฉพาะในเรื่องแพ่ง ครอบครัว และมรดก”

69. ปัญหาอันหนึ่งคือการใช้ดุลยพินิจในการตีความกฎหมายอิสลามซึ่งทำให้เปิดช่องให้มีการ
กฎหมายอิสลาม แบบเลือกปฏิบัติได้ในบางครั้ง นับตั้งแต่ปี 2489 ระบบกฎหมายไทยอนุญาตให้
นำกฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดกมาใช้ในการพิจารณาคดีของศาลชั้นต้นแทน
บทบัญญัติต่างๆในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งนี้ ต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขบางประการ และ
จะใช้ได้เฉพาะในพื้นที่จังหวัด บัตตานี นราธิวาส ยะลาและสตูล เท่านั้น เงื่อนไขที่จะใช้กฎหมาย
อิสลามได้ คือ ในกรณีที่ คดีนั้นเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกเท่านั้น และคู่กรณี
ทั้งสองฝ่ายเป็นมุสลิม ขั้นตอนคือ ตะโต๊ะยุติธรรม จะทำหน้าที่เป็นผู้ตีความหลักการของกฎหมาย
อิสลามที่นำมาใช้เกี่ยวข้องกับคดี และถ่ายทอดการตีความนั้นให้แก่ผู้พิพากษา ตามรายงานของ
ไอซีเจ ปัญหาพื้นฐานของการใช้กฎหมายอิสลามในพื้นที่สี่จังหวัดภาคใต้คือการขาดความชัดเจน
ว่าเนื้อหากฎหมายอิสลามมีอะไรบ้าง และจะนำไปใช้พิจารณาคดีอย่างไร จากการค้นคว้า ไม่พบ
เอกสาร หรือ ประมวลกฎหมายที่เป็นทางการที่รวบรวมหลักการหรือกฎเกณฑ์ของกฎหมาย
อิสลาม และวิธีการนำไปใช้ในการพิจารณาคดีความ ในสถานะเช่นนี้ ทำให้การนำกฎหมายอิสลาม
มาใช้ รวมทั้งการตีความกฎหมายอิสลามขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของตะโต๊ะยุติธรรมแต่ละท่านที่ได้เข้า
ร่วมการพิจารณาคดี การปฏิบัติเช่นนี้จึงถือได้ว่าเป็นการขัดกับความถูกต้องชอบธรรมตามหลัก
นิติธรรม

70. สิ่งหนึ่งที่ทำให้ประเด็นสิทธิสตรีเป็นเรื่องถึงยากที่จะได้รับการคุ้มครอง คือ “การที่เรามีเส้นแบ่งที่ไม่ชัดเจน ว่าเรื่องใดเป็นสิ่งที่กฎหมายกำหนด เรื่องใดเป็นเพียงเพียงความเชื่อทางศาสนาและสังคม” ตัวอย่างเช่น ประเด็นเรื่องความรุนแรงในครอบครัวและการข่มขืนภรรยา เป็นเรื่องที่สตรีส่วนใหญ่ไม่รู้ว่ากฎหมายที่คุ้มครองในเรื่องนี้ได้ เช่น ประมวลอาญา และ พรบ.คุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ.2550 ในความเป็นจริงผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ด้านความยุติธรรมมักจัดการกับปัญหาพวกนี้เสมือนว่าเป็น “เพียงเรื่องในครอบครัว” นอกจากนี้การตีความที่ยึดมุมมองทางศาสนา โดยมองว่าสตรีไม่ควรปฏิเสธสามีในเรื่องเพศ

71. ประเด็นเรื่องการหย่าและมรดก มีกฎหมายสำหรับหญิงกับชายที่ไม่เหมือนกัน ยกตัวอย่างจากรายงานของไอซีเจ ผู้หญิงจะไม่ขอหย่าเองโดยตรง แต่จะขอให้ญาติที่เป็นผู้ชายช่วยพูดกับสามีแทน หรือเป็นฝ่ายจ่ายเงินให้สามีหย่า หรืออาจจะพยายามทำตัวแบบที่ทำให้สามีอยากหย่าเสียเองซึ่งเหตุผลตามรายงานของไอซีเจ “เป็นเพราะการตีความให้มีแต่ผู้ชายเท่านั้นที่มีสิทธิเลือกที่จะหย่าได้โดยเพียงแต่เปล่งวาจา ส่วนผู้หญิงถ้าต้องการหย่า ต้องฟ้องศาล และเหตุแห่งการหย่าค่อนข้างมีจำกัด” ในทำนองเดียวกัน การรับมรดกสตรีก็ถูกปฏิเสธสิทธิในการรับมรดกที่เท่าเทียมกันกับผู้ชาย สถานการณ์เช่นนี้ทำให้เพิ่มปัญหาแก่ผู้หญิงที่สูญเสียสามี หรือญาติผู้ชายไปเพราะการตายหรือการถูกบังคับให้สูญหาย

ข้อเสนอแนะ

72. รัฐบาลต้องรับประกันว่าสิทธิสตรีจะได้รับการเคารพ และให้มีการรับผิดชอบต่อครอบครัวและชุมชนในกรณีที่มีการละเมิด โดยต้องมีการชดเชยเยียวยาอย่างพอเพียงแก่เหยื่อและมีระบบการช่วยเหลือด้านกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อการละเมิดสิทธิสตรีและเด็กหญิง

73. โดยร่วมกับองค์กรภาคประชาสังคมด้านสตรี รัฐบาลควรเผยแพร่เอกสารให้การศึกษาด้านสิทธิทางกฎหมายของสตรี รัฐบาลควรเผยแพร่ข้อมูลให้ทั้งชายและหญิงว่ามีมาตรการเยียวยาทางกฎหมายสำหรับสตรี ทั้งตามกฎหมายอิสลาม ประมวลอาญา และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว

จบ